

- 4 Шипанұлы М., Әлімбақылы Б. Ән салсаң Әсеттей сал әсемдетіп // ҚХР ШҰАР. — Үрімжі: Шыңжаң халық баспасы, 1989.
- 5 Исмайылқызы Н. Сахара бұлбұлы — жырдың дүлдүлі // ҚХР ШҰАР. Үрімжі: Шыңжаң жастар-өрендер баспасы, 2008.

Н.Даулеткелдыұлы

Речитативы поэта Асета

В статье рассмотрен жанр «терме» как одно из древнейших сокровищ культуры казахского народа. Терме в казахской культуре является синкретным жанром. Автором приведена классификация групп по жанровым особенностям текстов терме в литературном наследии поэта Асета с научной точки зрения. Оценены значимость и новаторские свойства речитативов Асета в казахской национальной литературе.

N.Dauletkeidyuly

Recitatives poet Aset

The article reports that the Kazakh culture «terme» is one of the oldest arcane cultures of people. Term in the Kazakh culture is a sinkretny genre And given the division into groups according to genre of texts terme in the literary heritage of the poet Aset from a scientific point of view. Estimated value and innovative property recitatives Aset in the national literature.

ӘОЖ 82.0(574)

Ж.Ж.Жарылғапов

Е.А.Бөкетов атындағы Қарағанды мемлекеттік университеті (E-mail: zharylgapov_zhan@mail.ru)

Т.Кәкішев зерттеулеріндегі әдебиеттің теориялық мәселелері

Мақалада әдебиеттанушы-ғалым Тұрсынбек Кәкішұлының әдебиеттің жанры, әдеби ағымдар, көркемдік әдіс сынды категорияларына қатысты тұжырымдарының ғылыми маңызы қарастырылды. Ұлттық әдебиеттегі романтизм, көркемдік ойлаудың реалистік және романтикалық ойлау типтері, әдебиеттің ішінара бір әдістен екінші бір әдіске көшуі, ауысуы үдерісі турасында айтқан пікірлері талданды. Еуропа және орыс әдебиеттеріндегі құбылыстардың қазақ әдебиетіндегі синтезделу жолдарын анықтау туралы ұсыныстарының ерекшеліктері айқындалды. Ұлттық әдебиеттанудың болашақта шешілуге тиісті теориялық мәселелер ауқымы көрсетілді.

Кілтті сөздер: қазақ әдебиеттануы, жанр, әдеби ағымдар, әдеби бағыт, көркемдік әдіс, романтизм, романтикалық бейне, реализм, әдеби үдеріс.

Ұлттық әдебиеттегі ағымдар мен әдістердің ауысулары сол ұлттың көркемдік дамуының аса айқын белестері және әдебиет заңдылықтарының жүзеге асуының нақты көрсеткіштері екені рас. Әдеби ағымдардың әдістермен, жанрмен қарым-қатынасы біршама ғылыми тұжырымдар жасауға жетелейді. Әдістер мен әдеби ағымдардың ішкі байланыстары белгілі бір жанрлардың дамуына жол ашты. Жанрлар үздіксіз даму үстіндегі құбылыс болғандықтан, оған әдебиет даму кезеңдеріндегі әдістер мен әдеби ағым-бағыттар өз ерекшеліктерін әкеліп отырды. Біздегі әдебиет теориясына байланысты кейінгі жылдарда жарық көрген еңбектерде «бағыт», «ағым», «стиль», «әдеби мектеп», «әдеби топ» сияқты ұғымдардың ара-жігін ажыратып, басты сипаттарына қарай жүйелеу ісі алға жылжығандығы байқалады. Бұл орайдағы ізденістерге мұрындық болған, серпін берген ғалымдарымыздың бірі — Т.Кәкішев. Ұлт әдебиетіндегі ақтаңдақтарды қалпына келтіре бастап, көркемдік даму бағдарымызды адамзаттың рухани бағдарымен қойындастыра бастаған 90-жылдардың басында ғалымның «Қазақ әдебиеті» газетінде жарық көрген «XX ғасырдағы қазақ әдебиетіндегі ағымдар хақында» деген мақаласы үлкен резонанс тудырғанын айту керек. «XX

ғасырдағы қазақ әдебиетінің өркендеуіндегі ерекшелікті, қандай ағым-бағыттар болғанын зерттеп, түбегейлі шешімін табуға асығу шарт», — деп жазды ол [1]. Расында да, әдебиетіміз ХХ ғасырдың басында-ақ натурализм, сентиментализм, экзистенциализм т.б. тәжірибелерді басынан өткерді. Әсіресе ұлттық прозадағы романтизм, көркемдік ойлаудың реалистік және романтикалық ойлау типтері, әдебиеттің ішінара бір әдістен екінші бір әдіске көшуі, ауысуы үдерісі кеңінен қаузалмаған мәселе. Т.Кәкішев бүгінгі күнге дейін біз басшылыққа алып келген әдеби бағыт пен ағым, көркемдік әдіс теориясына арналған еңбектер негізінен Еуропа елдерінің әдебиеті бойынша жасалғанына баса назар аударды. «Кешегі кеңес, бүгінгі орыс әдебиетінде үстемдік жасаған, жасап келе жатқан эстетикалық таным-білік европоцентристік көзқарасқа негізделеді. Ол қисын бүкіл адамзаттың рухани дүниесін Еуропа үлгісіне салып пішіп, ғылым мен білімді, әдебиет пен мәдениетті соның аясында көрсетуді ұнатады да, ұқсағандарын бауырына тартады, өзіндік ерекшелігі барларын танып-білуге құлықсынбай шетке қаға береді, әрі беріден соң оларға керітартпалық сипат дарытып, қисын әлеміне жақындатпауға тырысады» деген пікірі де бұл саладағы қыруар мәселені мегзеді [1]. Кеңестік дәуірдегі аталған әдеби категориялар төңірегінде өрістеген теориялық ой-пікір Франция, Италия, Германия, Испания, Ұлыбритания, Ресей елдеріндегі көркемдік дамудың мысалдарына әсіре жүгініп отырғанымызды кімнен жасырамыз.

Асылында, жер бетіндегі барша халықтардың даму жолы біркелкі еместігі аян. Алғашқы қауымдық құрылыстан неғұрлым күрделі қоғамдық өмір формаларына әр халық түрлі жолдармен, түрлі уақыттарда өтіп отырды. Біреуінде классикалық антика, келесінде феодалдық дәуір ұзақ уақытқа созылса, біреулері капиталистік формацияға ертерек енді т.б. Тарихи дамудың осы ерекшелігіне сәйкес, ғалымдар арасында талайдан бері пікірталастар тудырып келе жатқан, ұлттық әдебиеттану көп маңыз бере бермеген мынадай мәселелер бой көтереді: ұлттығы мен мемлекеттігі, жазба әдебиетінің пайда болуы әр түрлі хронологиялық кезеңдерде жүзеге асқан халықтардың барлығы антикалықтан модернизмге дейінгі көркемдік даму сатыларынан өтуі міндет пе және мүмкін бе?

Бұл сауалға ғалым былай жауап береді: «Біз көшпелілер мәдениетіндегі көшпелі жұрт, әсіресе сөз өнерін культқа айналдырған ел екенімізді ұмытпай, әлемдік көркемдік танымнан өз арнамызды табуға тиіспіз. Өйткені бізде реалистік, романтикалық, сатиралық, символикалық суреттеу тәсілдерінің қай-қайсысы болмасын қазақы бояумен көрініп жатқанын көреміз. Сондықтан қазақ әдебиеті тек поэзия жанрымен өркендеді дегенді енді қою керек. Қазақ поэзиясы, шындап келгенде, европалық поэзияның алуан саласын қамтыған синкретті, жиынтық құбылыс деп түсінуге тиіспіз. Проза, драма, ғылыми трактат түрінде айтылғандарды өлең-жырға орап жеткізе білетіні қазақы танымның ерекшелігі екенін енді ұғуға тиіспіз», — дейді [1].

Бұл тұста ғалым қазақ әдебиетіндегі жедел даму құбылысының фольклорлық негіздері туралы айтып отыр. Өйткені ұлттық әдебиет адамзаттың тарихи-мәдени керуенімен қай жерде тоғысады, қай кезеңде кенже қалады, дамудың қай сатыларын жедел өткереді? деген сауалдарға жауап іздеу барысында халықтың поэтикалық-фольклорлық ойлау мәдениеті, ұзақ уақытқа созылған фольклорлық дәуірдің берері көп. Қазақ халқының жазба әдебиеті қалыптасқанға дейінгі кезеңінде қоғамның рухани өмірі, болмысты образдап игеру ерекшеліктері фольклорлық-поэтикалық формада көрініс тапты. Мұнда бір-бірінен ажыратылмаған күйінде халықтың философиялық, құқықтық ойдандық, діни және эстетикалық т.б. көзқарастары тұтасып жүрді. Әдебиеттанушы үшін бұл күрделі үдерістер ішінен, яғни синкреттік шығармашылықтан, нақты бір өнер саласы ретінде немесе қоғамдық сананың өзгеше формасы түрінде қабылданатын көркем әдебиетке өту қалай жүзеге асатынын бағамдау басты мақсат болып табылады. Өйткені әдебиеттің жедел дамуы құбылысында фольклор негізгі міндеттердің бірін атқарады. Көркем шығармашылықтағы жедел даму құбылысын теориялық тұрғыдан негіздеуші Г.Гачевше айтсақ, «әдебиеттің өтуге тиісті даму сатыларының қызметін фольклор атқарып, мәдениеттегі бос кеңістікті фольклор толтырады» [2; 401–402]. Кезінде Ш. Уәлихановтың қазақ эпостарының образдары Еуропаның жазба әдебиетінен ешбір кем соқпайтынын айтуы да фольклордың әлемдік көркем ой дамуының жаңашылдықтарын бойына сіңіргіштік қасиетінің тағы бір куәсі болса керек [3].

Қарап отырсақ, фольклорлық эпикалық туындылар уақыт ілгері жылжыған сайын батырлық жырлардағы қуатты романтизмнен бірте-бірте алшақтай отырып, өмірдің нақты жағдайларына негізделген реализм элементтерін мүмкіндігінше пайдаланып отырды. «Қозы Көрпеш — Баян сұлу», «Қыз Жібек» жырларындағы Баян, Жібек тағдыры негізінен романтикалық-трагедиялық тұрғыда жырланса, «Айман-Шолпандағы» Айман бейнесіндегі романтикалық рух едәуір солғын тартып, сол уақыттағы қоғам мен адам тыныс-тіршілігіне мейлінше жақындатылған. «Есім сері — Зылиқа»,

«Мақпал қыз», «Күл мен қыз», «Күлше қыз — Назымбек» дастандары да барған сайын бойына реалистік белгілерді жинай берді. Фольклордың ішкі жүйесінде болып жатқан бұл үдерістер нәтижесінде имманентті түрде жазба әдебиетінің белгілері пайда бола бастады.

Халық ауыз әдебиеті мен жазба әдебиетінің өздеріне тән айырым белгілерін іздеушілерге лиро-эпикалық дастандардың берері өте көп. Архаикалық, қаһармандық эпостар дәстүрінде жасалған десек те бұл жыр-дастандарды кейіпкерлердің психологиялық жай-күйі, мінездерге дара ерекшеліктер дарыту тұрғысында «романдық эпос» деп атау қалыптасып кетті. Ірі эпикалық әрекеттерден гөрі айналадағы нақты шындықтардың ортасындағы адамның жеке мұраттарының анағұрлым айқындала түсуі көшпенділердің дәстүрлі танымының үлкен өзгерістерге ұшырағанын байқатады.

Мұның бәрі қазақ фольклорының әлемдік әдебиеттің ортағасырлық даму сатысына тән жанрлық канондардан тәуелсізденіп, ұжымдық шығармашылықтан авторлық шығармашылыққа қарай, адамзат көркем ойының ең жаңа дәуірдегі үлкен белесі — реализмге қарай бағыт алған ілгерінді үрдісі болып табылды.

Ауыз әдебиетінің жеке авторлығы бар шығармалары турасында, роман жанрын қалыптастырудағы фольклордың ролі мен қазақ әдеби шығармашылығының көлемді прозалық баяндауларға жол ашатын эстетикалық жағдай қалыптастыра алғандығы турасында Т.Кәкішев орнықты ойлар айтқан болатын. Ғалым: «Тағы да қайталайын, Еуропа және орыс әдебиеттеріндегі құбылыстардың бәрін қазақ әдебиеті солардың ізімен жүре қайталауы шарт емес, тіпті қажет те емес, бірақ көркемдіктің жалпыға ортақ заңдылықтарын игеріп, шын кәсіби жолға түсуге міндетті. Өрелі әдебиеттерден бой тасаламай, пайдалысынан үйренуге тиісті заңдылықты айтқанда еш уақытта өз ерекшелігімізден көз жазбауымыз керек», — деп нақтылайды [1].

Жадында дамудың бірнеше сатыларынан әлдеқайда бұрынырақ өтіп үлгерген орыс әдебиетінде біздегі ұлттық прозаның эпикалық формалары тумай тұрып, проза жанрында классикалық дүниелер жасалып қойған. Алайда тарих өлшемімен алғанда өте қысқа уақытта қазақ әдебиеті әлемдік прозаның талаптарына жауап бере алатын шығармаларды дүниеге келтіруі арқылы даму сатыларындағы айырмашылықтарды жоя алды. Адамзат көркемдік танымының ұзақ тарихи жолындағы сәтті тәжірибелерді ұлттық фольклордың бойына сіңіруі кейін алуан жанрда дамыған жазба әдебиетінің басқа халықтар мыңжылдықтар бойы өткен сатыларды қайталамауына, жедел дамуына себеп болды. Демек, қазақ халқының көркемдік таным эволюциясында, ұжымдық санадан жеке авторлық санаға дейінгі даму көшінде антикалық, ортағасырлық, ренессанстық, ағартушылық, романтикалық т.б. дәуірлердің эстетикалық белгі-бедерлерін аңғаруға болады. «Бұл барлық әдебиеттер қайталанады, ешқандай жаңалық тумайды дегендік емес, мәселе ол жаңалықтардың нақты неден тұратындығын, қандай әдіспен қарастыруға болатындығында. Егер зерттеуші әлемдік әдебиеттің осы күнге дейін белгілі даму жолын, оның барлық сатылары мен жанрларын үнемі естен шығармаса, ол мүмкін болмақ» [2; 420].

Яғни қазақ прозасы да әуелгі көркем шығармашылықтың бойына тұтасқан поэтикалық синкретизмнен енші алды. XX ғасырдың басынан бастап прозаның жетекшілікке ие болуы ұлттық әдебиеттің дамудағы жаңа белеске көтеріліп, озықты қабылдай алатын, әлемдік әдебиетте бар күрделі формаларды өз топырағынан өндіре алатын күйіне жетті. Өйткені өзінің тарихи даму жолында қазақ әдебиеті прозаға дейінгі барлық сатылардан өтіп келді. Прозасы дамып үлгерген халықтардың барлығында дерлік классицизмнің романтизмге, романтизмнің реализмге, натурализмге, модернизмге ұласатын даму заңдылықтары ұлттық әдебиетімізде жүзеге асты.

Қазақ әдебиетінің жанрлық түрленуіне, оның ішінде прозалық жанрлардың өрістеуіндегі фольклордың орасан ролі турасында, ондағы реалистік бағыттың күшеюіне байланысты айтқан «Реалистік арнаға түсу қазақ табиғатында қызық-қызық кезеңді басынан өткергені байқалады. Батырлар жырын алыңызшы, соның көркемдік қуатына көз жіберсек, елді қорғау, халықтың қамқоры болу идеясы мен мұндалап шығады. Бұл поэзиямен атқарылар іс емес, бірақ біздің жырға үйренген табиғатымыз ұйқастыра айтуды, сазбен жеткізуді талап еткен соң, 7–8 буынды жыр үлгісімен баяндап береміз. Жырдың ұйқасқан сыртқы келбетіне қарайды да, оны поэзияға қарай икемдей береді, қазақ прозасы болмады, я кеш дамыды дегенге ойыса береміз. Ал шындығында осы батырлық жырды бунақтап, бұталап, басқа әдебиеттердің үлгісімен салыстырар болсақ, өзінің бас кейіпкері, оқиға дамытар сюжеті, характер жасау, тартыс қақтығысы бар, баяндап суреттеуге құрылған шығарма екенін көреміз. Бұл прозаға тән қасиетті батыр әрекет етер сәтті көрсетерде жыр өрнегіне салып, оқиғаларды байланыстырар тұста баяндау әдісін қолдану — кейіпкердің жанды бейнесін жасауға қажетті тәсілдер», — деген тұжырымы теориялық тұрғыдан аса құнды [1].

Қазақ прозасының қалыптасуы, оның аз уақыт ішінде әлемдік деңгейге көтеріліп үлгергені жедел дамудың нәтижесі. Іргелі елдердің рухани-мәдени тәжірибелерін сығымдалған түрде ұлттық өнерге сіңіру олардағы ірі-ірі әдеби бағыттардың, ағымдардың, әдістердің, стильдердің келуіне себеп болды. «Басқа әдебиеттер үшін өлеңдік поэзиядан қазіргі романға дейінгі қашықтық аса алшақ болса, Абайдың жолынан «Абай жолына» дейін қазақ әдебиеті бар жоғы жарты-ақ ғасырда жетті», — деп жазады Н.И.Конрад [4]. Сондықтан әдеби құбылыстарды тексергенде оларды дәстүр аясында жетілген ұлттық факт тұрғысынан және әлемдік көркемдік дамуға қатысы тұрғысынан да салмақтап отыру маңызды екенін мегзейді ғалым.

Әдебиетіміздің көркемдік-эстетикалық тұрғыда толысуының нақты айғағы болған түрлі жанрлардың өркендей дамуын тек қана реализммен байланыстыру аздық етеді. Әрине, реализм принциптерін қазақ әдебиеті бойына бірте-бірте сіңіру арқылы әдеби шығармашылықтың болмысты танып-білудегі қабілетін күрт арттырып, өресін шығандатты. Сондықтан да реалистік ойлау типіне орай өрістеген суреткерлік белсенділік, адам болмысының рухани-психологиялық күрделі қатпарлары мен өмір құбылыстарының ішкі мағынасына тереңдеушілік ғалымдар мен сыншылар назарына бірден ілікті. Бірақ қазақ прозасының, оның ішінде романының қалыптасуы мен еңсесін тіктеп кетуіндегі басқа да әдістердің орны жете талданбай келеді. Әсіресе біздің прозадағы романтизм мәселесі. Алғашқы романдардағы айрықша дараланып тұратын романтикалық бейнелер, суреткерлердің шектен тыс субъективтілігі мен өз қиялындағы өмірді бейнелеуге деген ұмтылысы сияқты жайларды көп уақыт ескермей келгеніміз рас. Т.Кәкішев болса аталмыш мақаласында ұлттық әдебиеттің өсіп-жетілуіндегі романтизм эстетикасының мәнін ғылыми тұрғыдан саралап шығуды шұғыл міндеттердің қатарына қояды.

«XX ғасырдағы қазақ әдебиетінің дамуында бадырайып көрінген, әлі күнге дейін тамсандырып келе жатқан көркемдік амал — романтикалық суреттеу тәсілі. Бұл жөнінде біраз қиястық жасадық. Романтизмді революцияшыл, өршіл және реакцияшыл деп екі бөліп, біріншісін жақтадық, екіншісін даттадық, әрі-беріден соң сөзіміз «дәлелді» болу үшін саясат араластырдық. Мұң-шерге батып жылап-сықтау, кешегі күннен, қазақтың феодалдық-патриархалдық тұрмыс-салтынан айырылмау, ескілікті дәріптеу деп оңды-солды соқтық.

Қазақ әдебиетінің әр-бірі тарихында дүниені романтикалық тұрғыдан танып-білу әдісі реалистік сыңайдан асып түспесе, кем емес. Тіпті, әрі-беріден соң көшпелі өмір салтының өзінде романтиканың толып жатқан сілемдері барын аңғармау, оны сөз өнері арқылы жарқыратып көрсетпеу мүмкін емес. Бірақ, өкініштісі, сол біз асқақты сөз орамынан іргемізді аулақ салып, көркемдік танымымыздың қуатты бір қанатын қырқып тастадық», — деп жазды Т. Кәкішев [1].

Өткен ғасырдың 20-жылдарында романтизм туралы болған айтыс-тартыстар, ұлттық әдебиетіміздегі мұндай эстетикалық құбылыстың мән-мағынасын ауқымды түрде саралауға жол салар деген үміт ақталмағанын баса көрсетеді зерттеуші.

Тұжыра айтқанда, әдеби мұраны игеру мен ұлттық сөз өнерінің тарихындағы небір келелі мәселелерді күн тәртібіне алып шыққан сертіне адал сергек ғалым 1994 жылы жазған «XX ғасырдағы қазақ әдебиетіндегі ағымдар хақында» мақаласымен еркін ойлауға қол жеткізген ұлттық әдебиеттанудың алдына ірі-ірі теориялық мәселелерді де қоя білді.

Әдебиеттер тізімі

- 1 Кәкішев Т. XX ғасырдағы қазақ әдебиетіндегі ағымдар хақында // Қазақ әдебиеті. — 1994. — 26 тамыз.
- 2 Гачев Г.Д. Неминуемое. Ускоренное развитие литературы. — М.: Худож. лит, 1989. — 432 с.
- 3 Уәлиханов Ш. Таңдамалы шығармалар. — Алматы: Жазушы, 1985. — 162-168-б.
- 4 Конрад Н.И. О некоторых вопросах истории мировой литературы // Запад и Восток. — М.: Наука, 1972. — 293 с.

Ж.Ж.Жарылғапов

Проблемы теории литературы в исследованиях Т.Какишева

В статье рассмотрена научная значимость выводов ученого-литературоведа Турсынбека Какишева о таких литературных категориях, как жанр литературы, литературные течения, художественный метод. Проанализированы конкретные предложения о романтизме в национальной литературе, реалистическом и романтическом типах художественного мышления, внутреннем переходе от одного метода к другому. Определены особенности предложений ученого по определению путей синтеза явлений европейской и русской литературы в казахскую. Автором предложен круг актуальных теоретических проблем национальной литературы.

Zh.Zh.Zharylgapov

Problems of the theory of literature in T.Kakishev's researches

In article is considered the scientific importance of conclusions of scientist-literary critic Tursynbek Kakishev about such literary categories, as a literature genre, literary trends, an art method. Analyzed specific proposals about romanticism in national literature, about realistic and romantic types of art thinking, about internal transition from one method to another. Features of proposals of the scientist are determined by definition of ways of synthesis of the phenomena of the European and Russian literature in the Kazakh. The author offers a circle of actual theoretical problems of national literature.

ӘОЖ 821.512.122:82.09

Р.С.Каренов

*Е.А.Бөкетов атындағы Қарағанды мемлекеттік университеті (E-mail: 22gulim1988@mail.ru)***Қазақтың ұлы ақыны Мағжанның әркілі тақырыпта жазған поэмалары**

Мақалада Мағжан поэмалары арқылы шығармашылығы халықтың рухани қазынасына енгендігі талданған. Ақынның шығармаларында элеуметтік саланың үлкен бөлігіне — қазақ халқының рухани даму тарихына және басқарудың отаршылдық жүйесіндегі ел жағдайына үлкен көңіл бөлінгендігі дәлелденген. Оның XX ғасырдың жиырмасыншы жылдары жарық көрген поэмаларында еркіндік идеясы мен демократиялық-ағартушылық дәстүр жалғасқандығы туралы қорытынды жасалған. Ақынның ең таңдаулы «Батыр Баян» поэмасында XVIII ғасырдағы көрнекті қазақ қолбасшыларының бірі — қазақ-жоңғар соғысында көптеген жеңістердің ұйымдастырушысы болған Баян батырдың қалай ерлікпен қаза болғандығы суреттелген.

Кілтті сөздер: Мағжан, поэма, тақырып, дастан, Қорқыт, Қойлыбай, Кене хан, ертегі поэмалар, батыр Баян.

Kіpіcne

Жиырмасыншы ғасырдың басында қазақ поэзиясын дүр сілкіндірген, әр сөзінен шоқ тұтанып, жалын лаулаған, адамның рухани әлемінде астаң-кестең дауыл туғызған ұлы ақын М.Жұмабаев болатын.

Мағжан нәзік сезімді лирикалық өлеңдер жазумен қатар, эпикалық жанрда да қарымды еңбек еткен ақын. Оның «Қорқыт», «Ертегі», «Оқжетпестің қиясында», «Қойлыбайдың қобызы», «Батыр Баян», «Жүсіп хан» тәрізді бірнеше поэмалары бар. Белгілі жазушы Сәкен Жүнісов Мағжан мұрасының маңызды бөлігі ақынның поэмалары екені туралы былай жазады: «Мағжан поэмалары өмірмен өте тығыз байланысты, тіршілікпен тұтасып жатқан ірі дүниелер. Мағжан поэмаларының негізгі тақырыбы — өткен өмір, тарихи оқиғалар. Мағжан бұған, әрине, «көне түсініктен жаңалық іздеу, ертегіні ермек ету ниетімен» бармаған. 1922–1927 жылдардағы разверстка, продналог, шолақ белсенділер, елді үркіту-қорқыту, қуғын-сүргін, қазақ жерін күйзелту және т.б. келеңсіз оқиғалар